

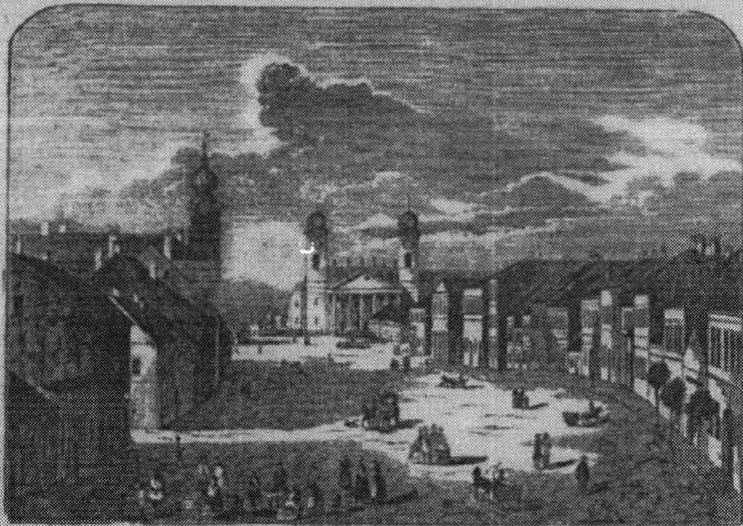

könyv
könyvtár
könyvtáros

2001
február

Bényei Miklós

Debreceni történelmi miniatűrök

DEBRECEN, 2000

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

10. évfolyam 2. szám

2001. február

Tartalom

Könyvtárpolitika

- Az Országos Könyvtári Kuratórium beszámolt 2000. évi munkájáról Rockenbauer Zoltánnak, a Nemzeti Kulturális Örökség miniszterének 3
- Az Országos Könyvtári Kuratórium tevékenységéről. Beszélgetés dr. Redl Károllyal, az OKK titkárával 4
- Győri Erzsébet:** Pillanatképek a falu könyvtárügyéről 9

Fórum

- Miniatűrök kapcsán/ürügyén 13
- Futala Tibor:** Egy névtár, amelynek sok olvasata lesz 31
- Emmer Gáborné:** „Esély? Egyenlőség? Iskolai könyvtárügy 2000.” 34

Műhelykérdések

- Gábor Kálmánné:** „Találkahely, szellemi itatóvályú” A Genfi Magyar Könyvtár rövid története a könyvtáralapító, Szabó Zoltán visszaemlékezése alapján 37

História

- Ódorné Gracza Tünde:** A PTE OEC Könyvtára történetének első fejezete 40

Perszonália

- Horváth Tibor:** Dr. Antalóczi Lajos (Tiszaeszlár, 1947–Eger, 2000) 49

Könyv

- Kertész Gyula:** Fontos emberek lexikona – Ki kicsoda 2000 pótkötet 51
- Futaky László:** A Kiskunfélegyházi Városi Könyvtár Emlékkönyve 53
- Pátrovics Péter:** Polono – Hungarica 56
- A József Attila Megyei Könyvtár Évkönyve 2000 58

From the contents

Report of the National Library Board for the Minister of Culture (3);
On the activities of the National Library Board. Talk with the Secretary, dr. Károly Redl (4);
Erzsébet Győri: Library work in the villages (9)

Cikkeink szerzői

Emmer Gáborné, a veszprémi Megyei Pedagógiai Intézet könyvtárvezetője; *Futaky László*, a Nyíregyházi Megyei Könyvtár ny. igazgatóhelyettese; *Gábor Kálmánné*, az OSZK osztályvezetője; *Győri Erzsébet*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Horváth Tibor*, az OPKM ny. főigazgatója; *Kertész Gyula*, az OSZK ny. osztályvezetője; *Ódorné Gracza Tünde*, a PTE OEC Könyvtárának munkatársa; *Pátrovics Péter*, az ELTE oktatója

Szerkesztőbizottság:

Biczák Péter (elnök)

**Borostyániné Rákóczi Mária, Kenyéri Kornélia,
Poprády Géza, dr. Tóth Elek**

Szerkesztik:

Győri Erzsébet, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791

Közreadja: az Informatikai és Könyvtári Szövetség, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Monok István**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Nyomta az ETO-Print Nyomdaipari Kft., Budapest

Felelős vezető: **Balogh Mihály**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta a
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alapprogram

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár
Előfizetési díj 1 évre 3600 forint. Egy szám ára 300 forint
HU-ISSN 1216-6804

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

Az Országos Könyvtári Kuratórium beszámolt 2000. évi munkájáról Rockenbauer Zoltánnak, a Nemzeti Kulturális Örökség miniszterének

Rockenbauer Zoltán dolgozószobájában fogadta 2001. január 26-án az Országos Könyvtári Kuratórium (a továbbiakban: Kuratórium) tisztségviselőit. A megbeszélésen jelen volt *Skaliczki Judit*, aki a minisztérium állandó megbízottjaként vesz részt a Kuratórium munkájában. A Kuratóriumot *Bakonyi Péter* elnök és *Redl Károly* titkár képviselte. A tisztségviselők rövid személyes bemutatkozása után került sor a korábban megküldött írásos beszámoló főbb megállapításainak ismertetésére és néhány szóbeli kiegészítés megtételére. *Bakonyi Péter* bevezetőjében elmondta, hogy a testület az Országos Könyvtári Kuratóriumról szóló kormányrendeletben meghatározottak szerint három ülést tartott. Az első ülésen a Kuratórium értékelt a Könyvtári Intézet igazgatói helyére benyújtott pályázatokat és megválasztotta a testület tagjai sorából tisztségviselőit. A második ülésen az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) tevékenységét és informatikai helyzetét ismertette *Monok István* főigazgató. Ezen az ülésen született döntés arról, hogy alakuljon egy független szakértőkből álló munkacsoport, amely elvégzi az OSZK informatikai rendszerének elemzését. Ugyancsak ezen az ülésen alkotta meg a Kuratórium saját ügyrendjét. A harmadik ülésen több téma tárgyalására került sor. A Könyvtári Intézet tevékenységét ismertette *Dippold Péter* igazgató. Az OSZK 2000. évi költségvetéséről és tevékenységéről *Ambrus Zoltán*, a Kuratórium tagja tartott vitaindító előadást. A testület korábbi döntésének megfelelően megalakított informatikai bizottság elnöke, *Csaba László* ismertette az OSZK informatikai helyzetéről kialakított főbb megállapításokat. A Kuratórium kérte a könyvtár főigazgatóját, hogy 2001 első negyedévében készüljön el a könyvtár stratégiai munkaterve, amely tartalmazza az informatikai stratégiájukat is. A munkaterv a kitűzött feladatok mellé rendelje hozzá a megvalósuláshoz szükséges forrásokat, illetve a költségvetési többletigényeket. *Bakonyi Péter* a beszámoló szóbeli összefoglalója után átnyújtotta *Rockenbauer Zoltánnak* „Az Országos Széchényi Könyvtár informatikai helyzetképe” című dokumentumot.

Rockenbauer Zoltán az írásban benyújtott dokumentumokhoz és a szóbeli beszámolóhoz kapcsolódva számos kérdést tett fel. Kérdései érintették az OSZK általános helyzetét; a könyvtári informatika állapotát, különös tekintettel az AMICUS integrált könyvtári rendszerre. A könyvtár honlapjával kapcsolatosan szerzett személyes tapasztalatai alapján érdeklődött a honlap tartalmának fejlesztési terveiről. Információkat kért az OSZK retrospektív katalóguskonverziójának helyzetéről, a külföldi nemzeti könyvtárak idevágó és összehasonlításra alkalmas adatairól. Az írásos beszámoló és a megbeszélésen elhangzottak alapján, *Rockenbauer Zoltán*

egyértett a következő feladatok kiemelt kezelésével. Fontos feladat az OSZK informatikai helyzetének javítása, ennek során legyenek tekintettel az informatikai bizottság jelentésében megfogalmazottakra. Különös figyelmet kell szentelni az OSZK retrospektív katalóguskonverziójának és ezzel összefüggésben az adatok internetes megjelenítésének. A felhasználók érdekében törekedni kell a külföldi adatbázisok hazai alkalmazása során a tartalomszolgáltatás adta lehetőségek összehangolására a különböző tudományos, oktatási és közgyűjteményi intézmények között. Az OSZK stratégiai munkatervének elkészülte után a minisztérium vizsgálni fogja a kitűzött célokat, és meghatározza a támogatott feladatok körét. Rockenbauer Zoltán felhívta a figyelmet az OSZK eddig elért eredményei hatékonyabb megjelenítésének fontosságára a nagyközönség körében.

Az ülés zárásaként Bakonyi Péter felkérte a Nemzeti Kulturális Örökség miniszterét a 2001. évi „Internet Fiesta” egyik védnökének. Rockenbauer Zoltán vállalta a védnökséget, és támogatásáról biztosította a szervezőket.

Az Országos Könyvtári Kuratórium tevékenységéről

Beszélgetés dr. Redl Károllyal, az OKK titkárával

Amint a 3K olvasói jól tudják, tavaly június 14-én megalakult az Országos Könyvtári Kuratórium. A 165/1999. (XI. 19.) számú kormányrendelet hozta létre, tagjait – szakmai szervezetek konszenzusos jelölései alapján – a Nemzeti Kulturális Örökség minisztere nevezte ki. Nos, a Kuratórium – bár eddig ezt inkább csak szóbeli értesülések alapján tudhatjuk – nem henyélt. Szinte megalakulásának pillanatától munkához látott, és alig több mint fél év elteltével nem kevés eredményről számolhat be a Kuratórium titkára, dr. Redl Károly, akit persze a szakma régtől jól ismer, úgy is, mint az Országgyűlési Könyvtár tájékoztatói igazgatóját, úgy is, mint a Nemzeti Kulturális Alapprogram könyvtári kuratóriumának volt tagját, olvasóink pedig úgy is, mint a 3K-t kitűnő tanulmányokkal, cikkekkkel megtisztelő szerzőt.

– Kedves Károly! Arra kérnélek, mindenekelőtt arról szólj, tulajdonképpen miért, milyen céllal, milyen megfontolások alapján jött létre a Kuratórium! A jogszabályt nyilván mindenki ismeri, Te azonban ennél többet is mondhatsz.

– Kedves Kornél! Szeretném mindenekelőtt megköszönni mindazoknak, akiknek szerepe volt abban, hogy a nevem felmerülhetett a Kuratórium lehetséges tagjai között. Nem tagadom, nagy megtiszteltetés és öröm számomra e rangos testület munkájában való részvétel. De térjünk vissza kérdésedre. Tekintettel arra, hogy a könyvtári szakirodalom még nem dolgozta fel a Kuratórium megalakulásának okait és körülményeit, a helyes választ akkor kapjuk meg, ha a Kuratórium létre-

hozásának kapcsán a jogalkotói szándékot vizsgáljuk. Olvasóink is tudják, hogy „könyvtári törvény” hívta életre az Országos Könyvtári Kuratóriumot. A Kuratórium jogállását, feladatait, működési rendjét pedig az általad idézett kormányrendelet határozta meg. A törvény két paragrafusa is tartalmaz idevágó rendelkezéseket. A 62. § szerint: „Az Országos Széchényi Könyvtár és a Könyvtári Intézet irányításában közreműködik az Országos Könyvtári Kuratórium”. A 100. § szerint: „Felhatalmazást kap a Kormány, hogy a törvény végrehajtásaként rendeletben szabályozza az Országos Könyvtári Kuratórium jogállását, összetételét, működését.” A törvény előbb idézett két paragrafusában megnyilvánuló jogalkotói szándékot kell értelmeznünk tehát. Az értelmezés során figyelemmel kell lennünk a törvényben meghatározott tartalmi és formai elemekre. A tartalmi elemek sorában vizsgálnunk kell a törvény létrehozásának célját, az OSZK és a Könyvtári Intézet feladatait, a könyvtárak finanszírozásának alapelveit és a Nemzeti Kulturális Örökség miniszterének feladat- és hatáskörét. Természetesen az idevágó jogszabályok részletes elemzése nem lehet egy ilyen beszélgetés feladata, de talán enélkül is elfogadható néhány főbb megállapítás. A tartalmi elemek szempontjából a könyvtári ellátás fenntartása és fejlesztése az állampolgárok és a társadalom egésze szempontjából szükséges. Állami fenntartása stratégiai jelentőségű. Ez a kiemelt kultúrpolitikai cél csak magas szintű társadalmi kontroll mellett valósulhat meg. A létrehozott Kuratórium a könyvtári rendszer működését erőteljesen meghatározó két intézmény irányításában működik közre. Ennek a testületnek elsősorban e két intézmény törvényben meghatározott feladatainak megvalósulását kell vizsgálnia, ebből következik a testület rendkívül széles tevékenységi köre. A formai elemek szempontjából a törvény meghatározza azt is, hogy a jogforrási hierarchiában milyen szintű jogszabály rendelkezzen az Országos Könyvtári Kuratóriumról. A törvény kormányrendeletet ír elő. A kiemelt kultúrpolitikai cél megvalósítása tehát kiemelt jogi szabályozást kapott. Abban, hogy a kormány magához vonta az Országos Könyvtári Kuratórium jogállásának, összetételének és működési rendjének szabályozását, kifejeződik a megvalósítandó cél fontossága. Röviden összefoglalva: a Kuratórium célja magas szintű társadalmi kontroll biztosítása. A testület a könyvtárügyben stratégiai fontosságú két intézmény, az OSZK és a Könyvtári Intézet törvényben meghatározott feladatainak megvalósulását kíséri figyelemmel, és közreműködik az intézmények irányításában.

– *E célok érdekében állt fel tehát a Kuratórium. Hogyan kezdtetek munkához?*

– Első lépésként Rockenbauer Zoltán kinevezte a testület tagjait. A Kuratórium első ülését 2000. június 14-ére hívták össze a minisztérium épületébe. A meghívó két napirendi pont tárgyalását irányozta elő. Első napirendi pontként azt, hogy a Kuratórium válassza meg tagjai sorából az elnököt és a titkárt, másodikként pedig, hogy értékelje a Könyvtári Intézet igazgatói helyére benyújtott pályázatokat. A minisztérium jelölése alapján a szavazás során elnöknek Bakonyi Pétert, titkárnak pedig megtisztelő módon engem választottak meg. Meg kell említenem, hogy a Könyvtári Intézet igazgatói pályázatait bíráló bizottság munkájában részt vett a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma képviselőjében Skaliczki Judit, az Országos Széchényi Könyvtár Közalkalmazotti Tanácsának képviselőjében Weber Tibor és az azóta tragikusan elhunyt Seres Tibor, a könyvtár KKDSZ alapszervezetének titkára is. A Kuratórium már első ülésén is fontos döntést hozott, hiszen

a nemrég létrehozott Könyvtári Intézet első igazgatója nyilvánvalóan nagy hatással lesz az intézmény működésének kialakítására. A testület értékelésével összhangban Dippold Péter került kinevezésre az intézmény élére.

– *Van-e valamiféle munkamegosztás köztetek? Hogyan épül fel a Kuratórium, miként működik?*

– A munkamegosztás csíráit már a kuratóriumi tagságra történő jelölés is magában hordozta, hiszen egy-egy kuratóriumi tag, ha jelképesen is, de a társadalom egy-egy szeptetét képviseli. Ugyanis a jelölésre vonatkozóan a kormányrendelet az alábbiakat tartalmazza: „A Kuratórium tagjai jelölhetők a tudományos kutatás, a felsőoktatás, a gazdasági élet, a könyvtárak, a szakmai szervezetek képviselői, továbbá az OSZK könyvtárhasználói közül.” A Nemzeti Kulturális Örökség minisztere kinevezése alapján a következő kiváló szakemberek lettek az Országos Könyvtári Kuratórium tagjai: a könyvtárosok közül *Ambrus Zoltán, Zalainé Kovács Éva, Gáborjáni Szabó Botond*. A tudományos élet képviselői közül *Romsics Ignác, Bélyácz Iván, Kerényi Ferenc*. A gazdasági élet képviselői közül *Bakonyi Péter* és *Erdei Tamás*.

A Kuratórium minden tagjának más fontos feladatai és társadalmi megbízatásai is vannak. Mindebből tehát részben következik, hogy ki-ki milyen témakörben tudja a testület munkáját a leghatékonyabban segíteni. Természetesen van a munkamegosztásnak egy másik formája is, a tisztségviselők munkamegosztása. A Kuratórium elnöke irányítja a testület munkáját, előkészíti a munkatervet, összehívja és vezeti az üléseket, javaslatot tesz az ülések napirendjeire, és képviseli a Kuratóriumot. Az én feladatom szervezni a testület munkáját, elvégezni az ügyviteli és adminisztratív teendőket, vagyis gondoskodni az ülések előkészítéséről, a meghívók és az ülések anyagainak kiküldéséről, az emlékeztető elkészítéséről, a döntések írásba foglalásáról. Figyelemmel kell kísérem a Kuratórium által kitűzött határidők megtartását. A kormányrendeletben pontosan meghatározott feladatokon túl a Kuratórium kötelezettsége megvitatni a miniszter, a Kuratórium bármelyik tagja, az OSZK és az Intézet, valamint a könyvtári területen működő országos szakmai szervezetek által meg tárgyalásra javasolt témákat.

– *Eddig mit sikerült tető alá hoznotok? Mik voltak a legjelentősebb eredményeitek, kellett-e és ha igen, milyen nehézségekkel kellett szembenéznetek?*

– Kezdjük talán a nehézségekkel. Természetesen mindig nehézséget jelent, ha olyan embereknek kell együtt dolgozniuk, akik korábban nem vagy csak részben ismerték egymást. Talán elfogultság nélkül mondhatom, ez a kérdés hamar megoldódott, és az eddig elvégzett munka is igazolja, hogy hatékonyan tudunk együttműködni. A másik látszólagos nehézség a Kuratórium tagjainak rendkívül szoros időbeosztása. Ezt azonban inkább adottságnak tekinteném, hiszen ez következik a testület jellegéből. A Kuratórium a Nemzeti Kulturális Örökség minisztere mellett működő konzultatív testület. A tagok kiválasztásakor nem arra kellett törekedni, hogy a részletkérdésekkel foglalkozó, egy-egy szakmai kérdést aprólékos összefüggéseiben kimunkáló munkacsoportot hozzanak létre. Olyan tagok kiválasztására törekedtek, akik nagy szakmai tapasztalatok birtokában képesek stratégiai célok kijelölésére, és készek bonyolult szervezetek, feladatok áttekintésére, véleménye-

zésére. Ezért a Kuratórium üléseit gondosan kell előkészíteni, hogy a rendelkezésre álló szűk időkeretben a lehető leghatékonyabban végezhesse a testület a munkáját. A Kuratórium három ülésén számos kérdéssel foglalkoztunk. Eredményeink önmagukért beszélnek. A Könyvtári Intézet igazgatói pályázatainak értékelésén túl fontosnak ítéltük, hogy alapos ismeretekkel rendelkezünk mind az Országos Széchényi Könyvtár, mind a Könyvtári Intézet tekintetében. Ennek érdekében egy teljes ülést szenteltünk az OSZK tevékenysége és informatikai helyzete megismerésének. Az intézményt Monok István főigazgató mutatta be. Ugyancsak tájékoztatást hallgathattunk meg a Könyvtári Intézet terveiről Dippold Péter igazgatótól. Ambrus Zoltán előterjesztésében vitaindító előadást hallgattunk meg az OSZK 2000. évi költségvetéséről és tevékenységéről. Meghatároztuk a Kuratórium ügyrendjét. Megtekintettük Monok István főigazgató vezetésével a „Három kódex” című millenniumi kiállítást. Megfigyelőként részt vettem az Országgyűlés Kulturális Bizottságának ülésén, melynek témája a nemzeti kulturális intézmények vezetőinek beszámolója volt. A legnagyobb eredménynek azt tekintem, hogy a Kuratórium döntése nyomán sikerült független szakemberekből létrehozni egy munkabizottságot az OSZK informatikai helyzetének elemzésére. A munkabizottság több alkalommal összeült, együttesen és külön-külön is részletesen vizsgálta a helyszínen, az érintett könyvtári szakemberek bevonásával a könyvtári informatika állapotát. A bizottság a tapasztalatokat összegezve határidőre beszámolt a Kuratórium ülésén, majd írásban is benyújtotta jelentését a testületnek. A legfrissebb esemény, hogy 2001. január 26-án személyesen számoltunk be Rockenbauer Zoltánnak, a Nemzeti Kulturális Örökség miniszterének a Kuratórium tevékenységéről.

– *Említetted, hogy a napokban számoltatok be tevékenységekről a kultuszminiszternek. Mit jelenthettek neki? És hogyan értékelte a miniszter a Kuratórium munkáját?*

– A beszámoló végén megegyeztünk Rockenbauer Zoltánnal, hogy az eseményről közleményt jelentetünk meg. A közlemény szövegét a riport előtt közölték, ezért a részleteket nem ismételném meg. Ha szabad azonban a személyes benyomásaimról számot adni, akkor fontosnak tartom megemlíteni a miniszter tájékozottságát és érdeklődését az Országos Széchényi Könyvtár, a Könyvtári Intézet és az Országos Könyvtári Kuratórium munkájával kapcsolatban. Lényegesnek tartom, hogy kikristályosodott néhány kérdéskör, amelynek kiemelt kezelését a miniszter támogatja. Jelentősnek ítélem meg azt is, hogy a Kuratórium munkamódszereit (külső szakértői bizottság létrehozása, illetve a könyvtár stratégiai munkatervének elkészítése és annak későbbi elemzése) a miniszter támogatta.

– *És hogyan tovább? Mik a Kuratórium tervei? Melyek lesznek a közeli és a távolabbi időszakban a főcsapás irányai?*

– A Kuratórium néhány kérdés tárgyalásáról utolsó ülésén már döntött. Tárgyalni kívánjuk tehát az OSZK stratégiai munkatervét, az OSZK 2001. évi munkatervét és a Könyvtári Intézet öt éves tervét. Ezek tehát a legközelebbi feladatok. Természetesen a tervek tárgyalása és véleményezése hosszútávú hatással lesz az intézmények életére. Az előbb említett feladatokon túl azonban felmerülhetnek aktuális problémák is, melyeknek tárgyalását a korábban említett indítványozók kérhetik.

– *Miben és mennyire tudtok támaszkodni a szakmára? Milyen segítséget tudnánk nyújtani nektek mi, egyszerű könyvtárosok? És milyen támogatásra tartanátok igényt például a szaksajtó részéről?*

– A beszélgetés elején kitértünk arra, hogy a Kuratórium két olyan stratégiai jelentőségű intézmény problémáival foglalkozik, amelynek igen szoros kapcsolata van a szakmával. A testület működésének egyik mércéje nyilvánvalóan az lesz, hogy a szakma mennyire elégedett az OSZK, illetve a Könyvtári Intézet működésével. Erre akkor van igazi esély, ha a szakma világosan megfogalmazza észrevételeit, és élénk párbeszéd alakul ki az intézmények között, melynek egyik szereplője lehet testületünk. Az egyszerű könyvtárosokra vonatkozó megjegyzésedhez annyit fűznék hozzá, hogy szerencsére működésünk jogi szabályai szerint senki nem lehet a Kuratórium örökös tagja. A tagok megbízatása négy évre szól, ami egyszer megújítható. Ebből automatikusan következik, hogy folyamatos lesz a Kuratórium tagjainak cseréje, hasonlóan egyébként a többi szakmai testületéhez. Rendszeresen fog bővülni tehát azoknak a köre akik bekapcsolódnak a testület munkájába, és megújítják annak tevékenységét. Általánosságban azt kérném a szaksajtótól, hogy legyen nyitott a Kuratórium tevékenységét bemutató hírek, tanulmányok befogadására, lehetőleg biztosítsa a minél szélesebb nyilvánosságot az OSZK és a Könyvtári Intézet terveinek, eredményeinek bemutatására. Ha megengeded azonban, hozzád mint a szaksajtó egyik kiváló képviselőjéhez azonnal lenne egy konkrét kérésem. Hasznosnak tartanám, ha a Kuratórium tagjaival, Skaliczki Judittal, a minisztérium állandó képviselőjével, Monok István főigazgatóval és Dippold Péter igazgatóval készítenél egy riportot, hogyan látják ők a Kuratórium tevékenységét, miben várnák az intézmények vezetői a testület támogatását. Az a riport hozzájárulhatna, hogy még árnyaltabban mutassuk be a Kuratórium munkáját.

– *Te is tudod, kedves Károly, hogy eleve abban gondolkodtunk: a Kuratórium lehető legtöbb tagjával készül beszélgetés. Persze nem könnyű ennyi és ennyire elfoglalt, a gazdasági, társadalmi, kulturális élet elitpozícióiban elfoglalt emberrel egyszerre, mondjuk egy kerek asztal mellett való beszélgetést összehozni. De, hogy jó lenne legalább némelyikük véleményét megtudni, az – nem vitás – eminenter érdeke a lapnak is, olvasóinak is. Köszönöm tehát az ötletet, és ígérem olvasóinknak, hogy az általad javasolt beszélgetés(ek)re sor fog kerülni – hamarost.*

És – persze – köszönöm a beszélgetést!

Vajda Kornél

Pillanatképek a falu könyvtárügyéről

Szakmai beszélgetésekben egyre gyakrabban esik szó a kis községi könyvtárakról. Arról, hogy van-e jövőjük, s ha igen – milyen; ha pedig nincs vagy kevés az esélyük, mi lesz a sorsa a könyv nélkül maradtoknak, lesz-e, marad-e egy pontja a falunak, ahol lakói szót válthatnak egymással?

A közelmúltban Baranya megyében járva néhány községi könyvtár életébe pillanthattam be, ha rövid időre is. Nem voltak illúzióim, és nem volt semmiféle pre-koncepcióm, egyszerűen kíváncsi voltam: tapasztalataim hozzásegítenek-e a kis falvak könyvtárosairól való gondolkodás más, új módjaihoz. Most rövid, villanás-szerű képekben vázolom fel mindazt, amivel találkoztam.

*

Babarc 886 lelkes település Mohács szomszédságában, jellegzetes baranyai falu, valójában a nagyobbak közül való. Német nemzetiségű település, az Alsófokú Oktatási Központban elhelyezett könyvtár iskolai és községi feladatokat egyaránt ellát. Az iskolában német nyelven oktatnak az elemi négy osztályában, a nagyobb gyerekek iskolabusszal jutnak el a felső tagozatos osztályaikba. Az igen célszerűen – többszöri átépítés után – kialakított iskola és benne a könyvtár sugározza a rendet, a téli délutánokon hívogat a kivilágított ablakok fénye. 140 m² ad otthont a könyvtárnak, vezetője, *Hock Jánosné* ny. magyar szakos tanár 16 éve végzi a könyvtári munkát, igen nagy körültekintéssel. A 11 000 kötetet meghaladó gyűjteményen is meglátszik invenciózus gondossága. 320 beiratkozott olvasójára joggal büszke, szép számmal található közöttük középiskolás és egyetemi hallgató is, akik a hét végén hazajárva veszik igénybe a gyűjteményt. Egyém mellett sorakoznak a polcokon az előre előkészített könyvek, melyekért szombaton jönnek el a hazatérő diákok vagy szülei. Kiváló kézikönyvtár, sok hanglemez, videokazetta, jól válogatott német nyelvű gyermek- és felnőtt irodalom várja a sűrűn betérő érdeklődőket. Gyermekfoglalkozásai jól egészítik ki az iskolai oktatást, a könyvtár egyik zugában játékok, a másikban számítógép német nyelvű programokkal, és a polcokon folyóiratok is kínálják magukat. Az önkormányzat évente növekvő összeget fordít az állomány gyarapítására: 1998-ban 167 000,- Ft-ot, 1999-ben 185 000,- Ft-ot, 2000-ben 200 000,- Ft-ot biztosított e célra.

Pécsi Sándor polgármester úr a hivatalában is szívesen látott, büszke faluja könyvtárára, fejből sorolja évekre visszamenőleg a könyvtár költségvetési tétéleit, a támogatásokat, amelyeket központi forrásokból kaptak és igen gondosan használtak fel. Fontosnak tartja, hogy a könyvtár küllemében is csalogató legyen – ez meg is látszik Babarc könyvtárán. A csípős, ködös délutánon el nem engedné, hogy személyesen kísérfjen el a könyvtárba. Azonnal észreveszi a változásokat.

melyek az elmúlt hét óta történtek. Az csak a csendes beszélgetés során derül ki, hogy legalább egyszer egy héten megfordul a könyvtárban, benéz az iskolába, a falu papjával beszélget, idős, beteg választóíhoz is elmegy, ahol tud, segít. Ha valaki munkanélkülivé válik, maga jár munka után neki. Személy szerint ismer mindenkit, kicsiket, nagyokat, fiatalokat és öregeket. Itt érezni lehet, hogy felelős gazdája van a községnek.

*

Pécstől délre 420 lakosú pici falu *Gyód*, többségében német nemzetiségűek lakják. Az intézmény nevét érdemes ideírni: Német Nemzetiségű Általános Iskola, Óvoda és Könyvtár. Minden tanterem ajtaján adventi koszorúk jelzik, hogy közeledik a karácsony.

A könyvtár a napközis tantermekben kapott helyet kulturált környezetben. Az iskola igazgatója (*dr. Solymár Istvánné*) és a könyvtáros (*Hofecker Éva*) együttesen végzik a könyvtári munkát. Arra is gondjuk van, hogy az idős, beteg olvasóknak házhoz vigyék a könyveket. Apró gyerekírással sorakoznak a cédulák, melyeken a nagymama és a nagypapa kérései szerepelnek. Igaz, a könyvtár csak az oktatási évben tart nyitva, nyáron nem üzemel. De készül az önkormányzat a most szünetelő művelődési házat felújítani, melyben önálló, 30 m²-es helyiséget kap majd a könyvtár. Állománya jól válogatott, német nyelvű könyvek kimondottan az iskolai oktatást segítik.

Gyermekfoglalkozásokat, nagyobb ünnepeken felnőtteknek való előadásokat tartanak rendszeresen.

*

Patapoklosi 420 fős, ligetes kis falu Szigetvár közelében. A könyvtár a faluházban kapott helyet, egy fedél alatt van az önkormányzattal. A faluban sokan munkanélküliek, sokan idősök, betegek. A polgármester (*Paizs József*) nagy gondot fordít a településen lakók életminőségének javítására, a közhasznú munka értelmes megszervezésére, a közösségi élet feltámasztására. A könyvtárba gázfűtést vezettek be, igazi otthon. A könyvtáros (*Márkus István*) asszisztens vizsgával rendelkezik, s nem csupán a könyvtárra van gondja: ami másutt a művelődési ház dolga, itt azt is ő csinálja.

Figyelme kiterjed a falu szobrainak rendbehozatalára, műemlékházainak ápolására. A polgármesterrel közösen szövegetik a terveket a falusi turizmusba való bekapcsolódásról, hogy kegyeret biztosítsanak a helybelieknek és kikapcsolódást az ide látogató turistáknak. Református temploma egyik ékessége a falunak, 2000-ben arra vállalkoztak – és sikerrel –, hogy a Magyar Reformátusok Világtalálkozóját vendégül lássák. Több mint 3000 vendég gyönyörködött a templomban, a tiszta, rendezett faluban. A református lelkészasszony ottjártamkor éppen leltározni segített az újonnan érkezett könyveket. Valahogy így lehet három értelmiséginek együtt tartani és építeni egy kis falu közösségét. Nem süppednek bele a szegénységbe, azt nézik, miből lehet munkát teremteni, megkísérlik dolgozni tanítani azokat, akik most kezdik az életet. Patapoklosiban akár ingyen is lehet házhelyhez jutni, csak egy éven belül közművesített háznak kell állnia rajta. S jönnek a fiatalok, a fészekrakók.

*

Szellő 170 fős kistelepülés, a jól karbantartott művelődési ház 30 m²-es szobájában szépen felszerelt könyvtár várja az érdeklődőket. Igaz, hetente csupán egy órát tart nyitva a könyvtár, de azt vasárnap délután, amikor mindenki ráér. A könyvtáros a falu postása is, nemritkán visz könyvet a beteg, idős olvasóknak, de sokszor még azoknak is, akik el tudnának menni a könyvtárba. *Mihályfi Szilvia* gondosan megigazgatja a könyveket a polcon, a félrecsúszott függönyt rendbe hozza. Figyelmes, gondos. könyvtárát, olvasóit jól ismerő igazi gazda.

*

Somogyhatvan 433 lakosa már közel sincs ilyen jó helyzetben. Sem iskolája, sem óvodája nincs, templomának párkányzata omladozóban. A tiszteletdíjas polgármester mellett egy falugondnok foglalkozik a közösség ügyeivel. Mindenért a körjegyzőségre, Somogyapátiba kell menniük. Az előregedett település valamikor szép házai lassan térdre rognak. Egyre többet vesznek meg belőlük szigetváriak, pécsiek s a szomszédos Somogy megyeiek, de ezek már csak üdülőházak lesznek. A polgármester (*Gyergyák László*) mindent megkísérelt a könyvtár életben tartásáért, épületét közmunkával rendbe hozatta, de évek óta nem talál könyvtárost. A valamikor gondosan gyűjtött könyvállomány felfrissítésre vár s arra, aki felfrissíti. Leltárkönyvébe utoljára 1981 márciusában írtak, éppen húsz esztendeje. Úgy tűnik, hogy az iskola bezárásával – 1978-ban történt – fokozatosan és folyamatosan megszűnt minden, ami a szellemet táplálná. Mostanában a megyei könyvtár célul tűzte ki, hogy a szünetelő könyvtárak háza táján körülnéz, hogyan lehetne a szolgáltatást újra elindítani. Somogyhatvanban is jártak e célból, talán a falugondnok elvállalja majd a könyvtár kezelését, és a valamikor jól működő klubot is feltámaszthatja.

*

Öt baranyai kis falu nem adhat országos mintát, s mint talán érzékelhető a rövid helyzetképekből, többségben vannak a jól működő, az önkormányzatok által fontosnak tartott, a szolgáltatásokat folyamatosan biztosító, a központi állami támogatásokkal jól sáfárkodó könyvtárak. Ugyanakkor az is tudható, nem Somogyhat-

van az egyetlen Baranya megyében, s főként nem az országban, ahol évek óta nincs könyvtári szolgáltatás. Életre keltésük csak részben pénz kérdése, sokkal több feladatot jelent a megfelelő személyek felkutatása, akik hajlandóak lennének a könyvtár kezelésére. Ez természetesen a megyei könyvtáraktól is figyelmet, időt és odafigyelést igényel, hogy a megfelelő személyi feltételeket – sok esetben azok hiányát – csak a végén említsük. Óhatatlanul eszembe jutnak az 1960-as évek első felének könyvtártelepítései. Azokban az időkben Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az encsi járási könyvtár vezetőjeként a csereháti kis falvakat jártam azzal a feladattal, hogy megfelelő helyet és még inkább alkalmas személyt találjak a könyvtárnak. Nem feledhetem a gagybátori Béres Bertalannét, Erzsikét, aki gyermekeit felnevelvén gazdálkodó férjének segített főként az apró állatok gondozásában. A falu úgy ismerte, mint a legtöbbit olvasót, akit meg lehetett kérdezni még a gyerekek házi feladatának helyes megoldásáról is. Ő vállalta el a könyvtár kezelését, s amíg ő élt, a környék legjobb gyűjteménye volt a gagybátori, fiatalok és idősek igazi otthona lett a könyvtár. Még hetven éves korában is eljárta a megyei könyvtár által szervezett továbbképzésekre, mindig minden érdekelt. Nem hiszem, hogy ma nem találhatók falvainkban hozzá hasonló egyéniségek. Az értelmiségiek nélkül maradt települések a született intelligenciára számíthatnak. Igaz, sokat kell járni ezekben a falvakba, lehetőleg személyes ismeretsegeket teremteni, önkormányzati háttérrel, támogatással dolgozni. Más oldalról közelítve a magukra maradt falusi könyvtárak helyzetét, ismételten el lehet gondolkodni a bibliobuszokról, érdemes lenne költségszámításokat végezni a telepített könyvtár és a buszos szolgáltatás különbségeiről.

Az is tudható, hogy ma már léteznek kimondottan e célra konstruált buszok, kövesútjaink is lehetővé teszik a települések nagy részének megközelítését. Nem lehet elég korán elkezdni a kis falvakról való gondolkodást, hiszen tudjuk, hogy a kulturális kormányzat ebben az esztendőben komolyabb összeget szán revitalizációs célokra. Célszerű lenne minden megyei könyvtárban, illetőleg régióban végiggondolni a kínáló megoldásokat. Nincs kizárva, hogy a regionális feladatmegosztás célravezetőbb lenne.

E sorok írója erre a közös gondolkodásra szeretné serkenteni mindazokat, akiknek dolga a kistépülések könyvtári gondozása.

Győri Erzsébet